

KEREN KAJEMET - KKL
ISRAELFONDEN

VI BYGGER ISRAEL 2040

UTGÅVA FRÅN KEREN KAJEMET SVERIGE – ISRAELFONDEN
ADAMA nr. 3, år 2020. Månaden NISAN, år 5780

Raoul Wallenberg i Budapest:

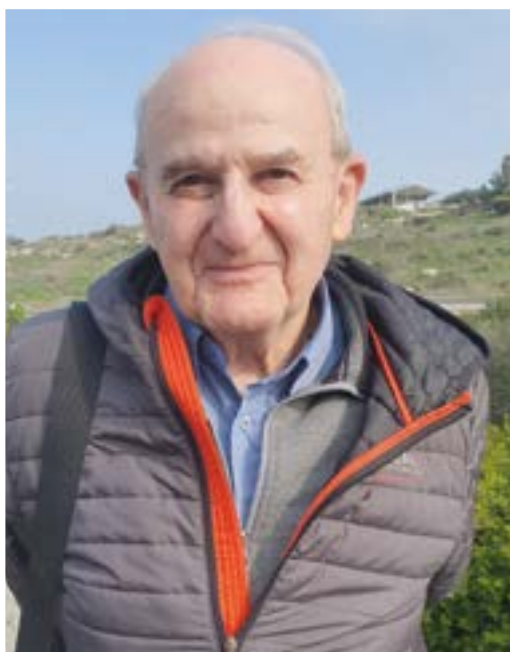
Två ögonvittnen berättar

I början av år 1944 hade fem miljoner av Europas judar redan mördats av nazisterna. De drygt 800 000 judarna i Ungern var bland de sista överlevande på hela kontinenten. I april-juli deporterades omkring 440 000 av dem via tåg till Auschwitz, där nio av tio mördades vid ankomsten.

Efter att den svenske diplomaten Raoul Wallenberg kom till Budapest i juli 1944 lyckades han utfärda skyddspass till tiotusentals judar innan han själv tillfångatogs av Sovjetunionen i mitten av januari 1945 och försvann i Gulag.

För Tomas Vogel och Kate Wacz blev mötet med Raoul Wallenberg deras räddning.

Sid 2-5

Planerna för parken som ska hedra Raoul Wallenberg tar form

En halvtimmes bilresa från Jerusalem, i området Tsora utanför Bet Shemesh, ska en park anläggas som hyllar Raoul Wallenbergs gärning i Budapest under andra världskrigets slutskede.

Platsen ligger i ett populärt rekreativt område dit många israeliska familjer reser på hel-

gerna för att njuta av friluftsliv och natur. Det populära resmålet kommer nu att kombineras med en minnesplats till Raoul Wallenbergs ära.

I mars träffade Max Federmann personal från KKL:s Jerusalem-kontor för att planera anläggningen av parken. **Sid 6-7, 8**

Han mötte Raoul Wallenberg i Budapest

Tomas Vogel om händelsen vid flod en Donau som räddade hans liv

” Mindre än en minut innan de nådde Donau, där pilkorsarna skulle skjuta dem och sedan kasta dem i floden, dök Raoul Wallenberg upp med en väska fylld med pengar.

Hösten 1944 levde Tomas Vogel med sin familj i ett stängt ghetto i Budapest, någon kilometer från Donau. I slutet av oktober räddades han, tillsammans med sin mamma och två systrar, i en dramatisk räddningsaktion.

Mindre än en minut innan de nådde Donau, där pilkorsarna – de ungerska fascisterna – skulle skjuta dem och sedan kasta dem i floden, dök Raoul Wallenberg upp med en väska fylld med pengar.

– Jag var fyra år, jag kommer ihåg allt. Senare förstod jag också vad som faktiskt hände. Alla de bilder som etsade sig fast i mitt inre fick sin förklaring, säger Tomas Vogel.

Av ren tillfällighet hoppade Wallenberg ut ur sin bil, stoppade dödståget och betalade till ungrarna för att judarna skulle släppas.

– Han köpte loss oss. Vi var en koloni på 800 personer. Han hade en stor väska full med pengar. Jag såg honom från en meters avstånd – en lång, stålig man, nästan två meter. Jag såg väskan. Det var tur att det var ungrare för tyskarna accepterade inte mutor, de var mer kategoriska.

Tomas Vogel beskriver 30 sekunder som för honom blev skillnaden mellan liv och död. – Jag glömmer aldrig vad

Tomas Vogel och Max Federmann i Israel där Raoul Wallenberg-parken ska anläggas.

som hände den här dagen. Dessa bilder försvinner aldrig, även om jag endast var fyra år. Jag minns även hungern, sjukdomarna och soldaterna, säger Tomas Vogel och suckar djupt.

– Men jag fick mitt liv som gåva, lägger han till efter en stund.

Raoul Wallenbergs medarbetare tog honom och de övriga judarna till svenskhuset i anslutning till den svenska ambassaden. Där bodde de till krigsslutet sommaren 1945.

– Ryssarna ockuperade Budapest i slutet av januari 1945. Kriget var hemskt. De ockuperade svenskhuset, brydde sig inte om vilka vi var. Det var dåligt för alla. Sådant var livet.

Efter kriget flyttade de till mormoderns bostad på gränsen mellan Ungern och Rumä-

nien. Efter kriget gav Sovjetunionen området – som tidigare hade varit en del av Ungern – till Rumänien.

Tomas pappa hade under kriget deporterats till Mauthausen i Österrike, ett koncentrationsläger som befriades av britterna sommaren 1945.

Han vägde då endast 35 kg och hittade dessutom inte sin familj när han återvände till bostaden i Budapest.

Han fortsatte leta och hittade familjen i mormoderns bostad.

– Vi kände inte igen honom när han kom, han var så mager. Det var först när han började prata som vi förstod att det var han. Han berättade aldrig om vad som hade hänt honom. Jag fick lära mig genom att läsa på i historieböckerna.

– Detta är vår gemensamma historia, säger Tomas Vogel, som i dag bor i Jerusalem, där även hans två systrar bor.

– Familjen flyttade hit år 1964: min pappa, mamma och mina systrar.

Vad säger du om Raoul Wallenbergs öde?

– Det är mycket tragiskt. Han förtjänade inte detta. Men Stalin var Stalin, han dödade 25 miljoner människor.

Var han en hjälte?

– Han var Hjälden med stort H, säger Tomas Vogel. □

En park som hedrar Raoul Wallenberg

I samband med att Keren Kajemets Israelfonden i Sverige fyller 110 år i år har vi startat en jubileumsinsamling för att inrätta en park i Israel till minne av Raoul Wallenberg. Alla som ger minst 750 kronor till Raoul Wallenberg-parken får ett vackert jubileumsdiplom som ett bevis på att man har gett en gåva.

Den som ger 1 200 kr till Raoul Wallenberg-parken får,

förutom jubileumsdiplomet, även pocketversion av Ingrid Carlbergs bok "Det står ett rum här och väntar på dig ...", en biografi om Raoul Wallenbergs liv.

För att ge en jubileums-gåva, använd inbetalningskortet på baksidan av denna folder. Du kan även ge via Swish 123 683 76 78 eller bankgiro 5816-5515. Märk betalningen "Raoul Wallenberg". □

"Alla talade om Raoul Wallenberg"

Kate Wacz, med det ungerska flicknamnet Kati Kadelburger, föddes i Ungerns huvudstad Budapest år 1932. Hennes pappa var verksam inom stålindustrin och hade bland annat agenter för de kända svenska stålproducenterna Uddeholm, Hellefors och Fagersta.

I slutet av 1930-talet förlorade han agenturerna för Tyskland och Österrike, innan han tvångsinkallades. Han blev sjuk strax innan han kom till arbetslägret. Det hjälpte inte att han hade fått utmärkelser för sina insatser som officer i den ungerska armén under det första världskriget. Pappan dog på sjukhus i oktober 1940

Kates mamma tog över affärerna men från 1942 var alla företag tvungna att ha icke-judiska chefer. Genom sina affärskontakter blev modern vän med förste attaché Per Anger på svenska legationen och frågade honom hur hon skulle kunna undvika att hennes son

Kate Wacz talar i samband med att USA:s ambassadör planterade ett träd utanför sitt residens för att hedra Raoul Wallenberg. Förre utrikesministern Jan Eliasson syns i bakgrunden.

Gustav skulle hamna i arbetsläger.

– Snart kommer Raoul Wallenberg till Budapest med ett speciellt uppdrag, ni får fråga honom, blev svaret från Anger.

Kate fick som tolvåring inte gå i skolan, hade utgångsförbud och tvingades precis som övriga judar i landet ha den gula judestjärnan fastsydd

på sina kläder.

Hennes bror Gustav Kadelburger blev en av de första som fick uppdrag som springpojke hos Raoul Wallenberg på den svenska legationen, efter att den svenske diplomaten installerat sig i Ungerns huvudstad i juli 1944. Familjen fick skyddspass och bodde i svenskhusen, byggnaden för ungersk-judiska anställda, på Jokai street 1 i Budapest.

– Jag såg Raoul Wallenberg en enda gång.

Jag stod bredvid min mamma i ett av kontoren i byggnaden där vi bodde. Han hade en sådan utstrålning. Alla i Budapest talade om Raoul Wallen-

Minnesmonumentet med skor vid Donaus strand påminner om att många judar inte fick uppleva samma lyckosamma slut som Kate Wacz.

Räddades av Wallenberg – tackar Obama

Kate, 80, en av få svenskar som mötte presidenten. En

berg. Alla ville ha skyddspass, minns Kate.

Svenskhuset stormades natten den 7 januari 1945 av pilkorsarna (ungerska fascister) och Kate och hennes familj var säkra på att de skulle skjutas och hamna i Donau.

– De kom mitt i natten, de skrek och sköt i luften. Tillsammans med 280 andra judar fördes vi till pilkorsarnas huvudkontor där jag blev förhörd av en kvinna som hotade med att döda mig om jag inte gav henne allt jag hade. Hon fick några nötter som jag hade i fickan, samt krävde att få mina pjäxor.

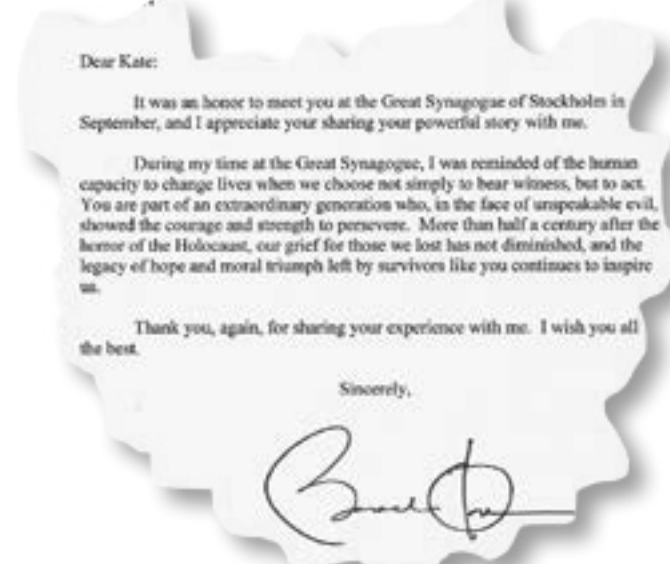
Kate tvingades sedan marschera barfota i snön mot Donau-kajen, tillsammans med sin mor och bror, och de var övertygade om att slutet för dem nu hade kommit.

Gatorna var kantade av lik, omkring 180 av skyddslingarna i svenskhusen avrättades denna natt.

Kate och hennes bror Gustav och deras mor hamnade istället i det gamla ghattot, där de befann sig när Sov-

Gustav och Kati Kadelburger i Budapest år 1942.

Faksimil: Aftonbladet/Brev från Obama

Kate Wacz tackade i september 2013 USA:s president Barack Obama för amerikanska War Refugee Boards stöd till Raoul Wallenberg. Hon fick sedan ett brev från den amerikanske presidenten.

jet-armén intog staden.

I januari 1945 fick Wallenberg reda på att Adolf Eichmann planerade en massaker på judar i Budapests största ghetto. Wallenberg hotade den tyske generalen Gerhard Schmidhuber att han skulle bli dömd som en krigsförbrytare om han fullföljde likvideringen av ghattot. Ordern avbröts.

– Vi kommer aldrig att glömma att vi blev räddade och kommer alltid att vara tackssamma till Raoul Wallenberg för att han organiserade och distribuerade skyddspassen som räddade oräkneliga liv, säger Kate Wacz.

Ett minnesmonument vid

Donaus strand påminner om att många judar inte fick uppleva samma lyckosamma slut som Kate Wacz. Många sköts och kastades i floden.

– Hade det inte varit för Raoul Wallenberg så hade jag också varit en bland dem, säger Kate Wacz, som mötte USA:s president Barack Obama under dennes Sverige-besök i september 2013. Några månader senare fick hon även ett brev från presidenten.

Kate kom till Sverige år 1951 och gjorde karriär inom hudterapeutbranschen. Intresset för skönhet och friskvård har hon haft med sig sedan tonåren i Ungern.

Hon har arbetat med make-

up med framgångsrika märken som Max Factor, Revlon, var med när Estée Lauder startade i Sverige och introducerade även Yves Saint Laurent tillsammans med sin man. Hon är fortfarande aktiv och hedersledamot i styrelsen för Cidesco, Sveriges Hudterapeuters Riksförbundet.

Dessutom har hon spridit kunskap om Raoul Wallenbergs hjältemodiga insatser under

det andra världskriget.

För sitt engagemang för att uppmärksamma offer och hjältar i samband med Förintelsen i Ungern och för att ha bidragit till kunskapen om Raoul Wallenbergs insatser fick hon i mars förra året en hedersutmärkelse av Ungerns president János Áder.

Tidigare har även påve Benedict XVI hedrat hennes och hennes man Nicklas insatser. □

Plötsligt händer det...

...är du rätt försäkrad?

FÖRSÄKRINGS kompetens

www.fkomp.com

Byte av tak

Täta tak är bland det viktigaste för en fastighet!

Taken utsätts för en oerhörd mängd nederbörd varje år. Det är därför så viktigt att taken är täta.

Ring oss om ni önskar en offert.

Du når oss på telefon: **018-10 10 10**

www.andersproduktion.se

ANDERS PRODUKTION

Vi lyfter dig upp på ett högre plan!

Stort utbud och bra priser
700 byggliftar i maskinparken.

Service och flexibilitet
Förnyad maskinpark, snabb service och bra utbildning.

Enkla och billiga transporter
Specialbyggda lastbilar når hela Mälardalen.

Mälar-Lift AB

Hemsida: www.malarlift.se • Telefon: 021-81 07 20

Raoul Wallenberg är en hyllad hj älte i Israel

En hel park ska tillägnas hans heroiska insats

Utsiktsplatsen vid T'sora-skogen i närheten av Bet Shemesh där Raoul Wallenberg ska hedras.

Max Federmann träffar Liri Eitan-Drai och personal från Keren Kajemets Jerusalem-kontor för att planera anläggningen av Raoul Wallenberg-parken.

Daniel Rock

Investeringsrådgivning och
Förmögenhetsplanering

**Europeiska
Investeringsrådgivarna AB**

Tel 08 5460 1715
daniel.rock@hjerta.se

**Rankad bland de 10 procent
bästa investerings-
rådgivarna i världen**

Enligt ranking från *SharingAlpha*

En halvtimmes bilresa från Jerusalem, i området T'sora utanför Bet Shemesh, ska en park anläggas som hyllar Raoul Wallenbergs gärning i Budapest under andra världskrigets slutskede.

Platsen ligger i ett populärt rekreationsområde dit många israeliska familjer reser på helgerna för att njuta av friluftsliv och natur. Det populära resmålet kommer nu att kombineras med en minnesplats till Raoul Wallenbergs ära.

Den svenske diplomatens legendariska livsgärning har fått stor uppmärksamhet i Israel. Minnesplatser och vägar har uppkallats efter honom och den 26 november 1963 gav Yad Vashem honom hedersstiteln "Righteous Among the Nations". År 1987 blev Raoul Wallenberg hedersmedborgare i Israel. Många av dem som räddades av Raoul Wallenberg, och deras efterkommande, bor i dag i Israel.

I början av år 1944 hade fem miljoner av Europas judar re-

dan mördats av nazisterna. De drygt 800 000 judarna i Ungern var bland de sista överlevande i Europa. Trots att Nazi-tyskland visste att man skulle förlora kriget, intensifierades arbetet med att utrota återstoden av Europas judiska befolkning.

I mars 1944 ockuperades Ungern av Hitler som gav Adolf Eichmann uppdraget att transportera Ungerns judar till Auschwitz. I april-juli deporterades omkring 440 000 judar via tåg till Auschwitz, där nio av tio mördades vid ankomsten.

Efter att den svenske diplomaten Raoul Wallenberg kom till Budapest lyckades han utfärda skyddspass till tiotusentals judar innan han själv tillfångatogs av Sovjetunionen i mitten av januari 1945 och försvann i Gulag.

I samband med att Keren Kajemet Israelfonden i Sverige fyller 110 år i år pågår en jubileumsinsamling för att inrätta en park i Israel till minne av den svenske diplomaten. Se artikel på nästa sida för mer information. □

Hjälp oss bygga broar till Israel

I samband med att Keren Kajemet Israelfonden i Sverige fyller 110 år i år pågår en jubileumsinsamling för att inrätta en park i Israel till minne av den svenske diplomaten Raoul Wallenberg, som för 75 år sedan nu i januari tillfångatogs av Röda armén för att därefter försvinna i Gulag-arkipelagen.

Insamlingen till Raoul Wallenberg-parken ger Keren Kajemet möjlighet att hålla liv i frågan om vad som hände den svenske diplomaten, samt till att uppmärksamma den svenska diplomatens osjälviska och hjältemodiga insats för att i svenska UD:s namn rädda tusentals judar

från Förintelsen.

Parken kommer att vara en påminnelse om en viktig länk mellan det judiska folket och Sverige. Insamlingen till Raoul Wallenberg-parken kommer att pågå under hela jubileumsåret 2020. Målet är att inviga parken under 2021.

Alla som ger minst 750 kronor till Raoul Wallenberg-parken får ett vackert jubileumsdiplom som ett bevis på att man har gett en gåva till projektet.

Den som ger 1 200 kr till Raoul Wallenberg-parken får, förutom ett jubileumsdiplom, även pocketversion av journalisten Ingrid Carlbergs bok "Det står ett rum här och väntar på dig ...", som är en

Att hylla Raoul Wallenbergs gärning kan bidra till djupare vänskap och närmare relationer mellan Sverige och Israel.

biografi över Raoul Wallenbergs liv.

För att ge en jubileumsgåva, använd inbetalningskortet på baksidan av

denna folder. Du kan även ge via Swish-nummer 123 683 76 78 eller bankgiro 5816-5515. Märk betalningskortet på baksidan av □

Normalisera och stärk relationen Sverige - Israel

Hjälp oss att bygga en bro!

När detta skrivs är vi inne i en kamp mot en osynlig fiende, ett virus som kallas Corona. Hela världen är lamslagen och vi följer de dagliga rapporterna om hälsotillståndet och de ekonomiska följderna. Det är ett annorlunda "krig" jämfört med det krig som rädde för 76 år sedan då Raoul Wallenberg påtog sig det farliga uppdraget att bege sig till Budapest för att rädda så många judar som möjligt, i andra världskrigets slutskede. Då var fiende högst påtaglig och synlig i form av nazister och fascister på gator och torg i den ungerska huvudstaden.

När Raoul Wallenberg anlände i juli 1944, hade redan hälften av Ungerns judar, de som bodde på landsbygden utanför Budapest, deporterats till förintelslägret Auschwitz, bland dem min mamma och hennes familj. Det stora flertalet hade mördats direkt vid ankomsten. Raoul Wallenbergs fokus blev att rädda så många som möjligt i Budapest, vilket han gjorde med stor kreativitet, energi och hjältemod. I januari var det 75 år sedan Raoul Wallenberg blev arresterad och försvann i sovjetiska Gulag.

Relationen mellan Sverige och Israel har varit frostig under ett antal år och vi har gjort flera uppvaktningar på UD för att en normalisering skall ske mellan länderna. Om det finns en enskild person kring vilken det är möjligt att bygga en bro mellan länderna så är det definitivt Raoul Wallenberg och hans gärning. Det finns ingen annan svensk som fått

Tomas Vogel, som räddades av Raoul Wallenberg, tillsammans med Max Federmann vid den plats där Raoul Wallenberg-parken ska anläggas.

en ikonliknande status av hjältemod baserad på räddningsinsatser av judarna i Europa. När större delen av världen förhöll sig passivt trots att man visste att ett gigantiskt folkmord pågick, hade Raoul Wallenberg modet att lämna tryggheten i Sverige för att bege sig till infernet i Budapest.

Även om initiativet och finansieringen

av Raoul Wallenbergs uppdrag kom från amerikanska War Refugee Board, var det ändå officiellt i Sveriges namn som Raoul Wallenberg agerade. Från tiden innan kriget hade Raoul Wallenberg haft en rad, både affärsmässiga och vänskapliga, kontakter med judar. Bland annat arbetade han på en holländsk bank i Haifa under ett halvår 1936, där han lärde känna och imponerades av personer kopplade till den sionistiska rörelsen.

I affärslivet jobbade han med en rad kolleger och affärspartners som var judar. Han var även stolt över att det fanns ett visst judiskt inslag i familjeträdet även om det var långt tillbaka i tiden.

Vi hoppas att du vill hjälpa oss att bygga en stark och stadig bro mellan Sverige och Israel genom att bidra med en gåva till vår hyllning av Raoul Wallenberg i den park vi bygger till hans ära. Denna bro blir en symbol för vår önskan att normalisera och stärka banden mellan Sverige och Israel.

Tack för din gåva och för ditt stöd till vår verksamhet!

Glad Pesach / Påsk!

Max Federmann
Verksamhetschef, KKL Israelfonden

Keren Kajemet Israelfonden • Adress: Box 5053 10242 Stockholm • Tel: 08-661 8686 • Hemsida: www.kkl.nu • E-post: info@kkl.nu • Bankgiro: 5816-5515

bankgirot

INBETALNING/GIRERING AVI

Använd nedanstående OCR-nummer vid donation till Raoul Wallenberg-parken.

Vid betalning via Swish eller på annat sätt skriv "RW parken" i meddelande fältet!

Vårt Swish nummer är: 123 683 76 78

Inbet avgift (ifylls av banken)

OCR

Belopp kronor

öre

FYLL I DET
BELOPP
SOM
BETALAS

Betalningsavsändare

Prislista/fakta:

Träd 100kr/st

Liman, 25 träd: 2500 kr

Oas, 50 träd; 5 000 kr

Allé, 100 träd: 10 000 kr

Lund, 1.000 träd: 100 000kr

Park, 5.000 träd: 500 000 kr

Skog, 10.000 träd: 1 000 000 kr

Skylt Park Sweden fr. 20 000 kr

Våra diplom passar som gåva vid livets alla tillfällen.

Samtidigt hjälper du både människor och miljö i Israel.

(Vid diplombeställning tillkommer en avgift för porto/administration på 40 kr.)

Till bankgiro nr

5816-5515

Betalningsmottagare

Keren Kajemet Israelfonden

VAR GOD GÖR INGA ÄNDRINGAR

MEDDELANDEN KAN INTE LÄMNAS PÅ AVIN

DEN AVLÄSES MASKINELLT

Referensnr